

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING O'RNI TO'G'RI SIDAGI KONSEPSIYA TAHLILI

Egamberdiyev Muzaffar

Alfraganus Universiteti Iqtisodiyot kafedrasi Dotsent (PhD)

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tezisdan milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida ekologik omillarning o'rni va ularning iqtisodiy tizimga ta'siri tahlil qilinadi. Ekologik omillar, jumladan tabiiy resurslar, iqlim o'zgarishlari, energiya sarfini kamaytirish va chiqindilarni boshqarish kabi muammolar milliy iqtisodiyotlar uchun katta tahdidlar va imkoniyatlarni yaratadi. Tezisdan ekologik barqarorlik, barqaror rivojlanish, eko-innovatsiyalar va ekologik iqtisodiyotning ahamiyati ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Milliy iqtisodiyotda ekologik omillarni hisobga olish, yangi texnologiyalarni tatbiq etish va resurslarni samarali boshqarish orqali barqaror o'sish va rivojlanishning yangi yo'nalishlari aniqlanadi. Ushbu tadqiqot ekologik va iqtisodiy tizimlar o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur o'rganib, barqaror rivojlanish uchun ilmiy yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Milliy iqtisodiyot, ekologik omillar, barqaror rivojlanish, iqlim o'zgarishi, eko-innovatsiyalar, ekologik iqtisodiyot, resurslarni boshqarish, xavfsizlik, energiya samaradorligi.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo miqyosida ekologik muammolarning global darajada o'sishi milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ekologiya va iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik iqtisodiy rivojlanishning yangi paradigmasini yaratishga olib keldi. Milliy iqtisodiyotlarning barqarorligini ta'minlashda ekologik omillarning roli har qachongidan ham muhim bo'lib bormoqda. Ushbu tezisning maqsadi ekologik omillarning milliy iqtisodiyotga ta'sirini tahlil qilish, mavjud ilmiy konsepsiyalarni o'rganish va ekologik

barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy yondashuvlarni baholashdir.

Iqtisodiyot va ekologiya o'rtasidagi bog'liqlik Ekologiya va iqtisodiyot o'rtasidagi bog'liqlik ilk bor XX asrning o'rtalarida ilgari surilgan, ammo bugungi kunda bu masala ayniqsa dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiyot tabiiy resurslarni ishlatish, energiya iste'moli, chiqindilar va ifloslanish kabi ekologik omillarni hisobga olishni talab qiladi. Ekologik muammolar, jumladan iqlim o'zgarishlari, biologik xilma-xillikning kamayishi va tabiiy resurslarning tugashi iqtisodiy o'sishga jiddiy tahdid soladi. Shuningdek, iqtisodiyotda ekologik yuksalishning ahamiyati va resurslarni samarali boshqarish milliy iqtisodiyotlarning barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi omil bo'lib qolmoqda.

Ekologik omillar va ularning milliy iqtisodiyotga ta'siri (2 bet)
Milliy iqtisodiyotda ekologik omillarning ahamiyati bugungi kunda juda katta. Ekologik omillar, jumladan iqlim o'zgarishi, suv tanqisligi, havo va yerning ifloslanishi, resurslarni tugatish va biologik xilma-xillikning kamayishi milliy iqtisodiyotda noxush oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Qishloq xo'jaligi: Ekologik omillar qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'rmonlarning kamayishi va yerning degradatsiyasi natijasida yer uchastkalari unumdorligini yo'qotadi. Suv resurslarining cheklanishi va iqlim o'zgarishlari dehqonchilikning hosildorligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Sanoat: Sanoat tarmoqlarida ekologik omillarni hisobga olish zarurati, energiya iste'molining kamayishi va chiqindilarning qayta ishlanishi bilan bog'liq. Ko'plab sanoat korxonalari atrof-muhitni ifloslantiradi, bu esa jamoatchilik sog'lig'iga salbiy ta'sir qiladi va uzoq muddatda iqtisodiy yo'qotishlarga olib keladi.

Energiya sektori: Energiya ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik omillarni hisobga olish qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va emissiyalarni kamaytirishga yordam beradi.

Ekologik barqarorlik va milliy iqtisodiyot
Barqaror rivojlanish tamoyillari ekologik barqarorlikni va iqtisodiy o'sishni birlashtirishga qaratilgan yondashuvni ifodalaydi. Milliy iqtisodiyotning

barqarorligini ta'minlash uchun ekologik resurslar samarali boshqarilishi kerak.

Barqaror rivojlanish: Barqaror rivojlanish konsepsiyasi ekologiya va iqtisodiyotning uyg'un rivojlanishini ta'minlashni maqsad qiladi. Bu, bir tomondan, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash, ikkinchi tomondan esa, tabiiy resurslarni himoya qilishni anglatadi.

Eko-innovatsiyalar: Eko-innovatsiyalar — bu ekologik jihatdan barqaror texnologiyalar va ishlab chiqarish metodlari. Barqaror texnologiyalarni ishlab chiqish va ishlab chiqarishda ekologik omillarning hisobga olinishi nafaqat tabiatni himoya qilishga yordam beradi, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga ham xizmat qiladi.

Iqtisodiy siyosat: Ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun milliy iqtisodiyotda ekologik soliq tizimi, ekologik sertifikatlash, chiqindilarni kamaytirish bo'yicha siyosatni amalga oshirish zarur. Ushbu siyosat ekologik barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni uyg'unlashtirishga yordam beradi.

Ekologik iqtisodiyot va ilmiy yondashuvlar Ekologik iqtisodiyot - iqtisodiy tizimning tabiiy resurslarga ta'sirini, iqtisodiy faoliyatning ekologik oqibatlarini o'rganadigan ilmiy yo'nalishdir. Milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun ekologik iqtisodiyotning ilmiy konsepsiyalari muhim ahamiyatga ega.

Ekologik iqtisodiyot: Ekologik iqtisodiyotning asosiy tamoyillari resurslarning cheklanganligini, tabiatni boshqarishning zarurligini va ekologik tenglikni o'z ichiga oladi. Bu iqtisodiyotning resurslarga asoslangan yondashuvini qayta ko'rib chiqishni, tabiiy resurslarning qiymatini e'tiborga olishni talab qiladi.

Sirkulyar iqtisodiyot: Sirkulyar iqtisodiyot – bu resurslarni qayta ishlash va sarf qilishni minimallashtirishga yo'naltirilgan yondashuvdir. Ushbu model ekologik barqarorlikni ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi.

Iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish: Iqlim o'zgarishlari va karbon izlarini kamaytirish uchun iqtisodiy tizimlarni ekologik jihatdan samarali qilish zarur. Karbon solig'i, chiqindilarni qayta ishlashning kengaytirilgan tizimlari va yashil texnologiyalarni qo'llash bu yo'lda muhim qadamlar hisoblanadi.

Milliy iqtisodiyot va ekologik omillarning o'zaro aloqasi: Ekologik omillar milliy iqtisodiyotning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatmoqda, shu sababli ular davlat siyosatida muhim o'rin tutadi. Milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlash uchun ekologik omillarni hisobga olish zarur. Shuning uchun, ekologik barqarorlikni ta'minlashda ilmiy asoslangan yondashuvlar va texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Ekologik va iqtisodiy tizimlarni uyg'unlashtirish, resurslarni samarali boshqarish, innovatsiyalarni tatbiq etish milliy iqtisodiyotning kelgusi rivojlanishi uchun eng muhim yo'nalishlardir. Ekologik iqtisodiyotning yuksalishi, iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish, energiya samaradorligini oshirish va barqaror texnologiyalarni qo'llash milliy iqtisodiyotlar uchun katta imkoniyatlarni ochadi.

XULOSA

Shunday qilib, ekologik omillarni milliy iqtisodiyot rivojlanishida hisobga olish, uning barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ekologik xavfsizlikni ta'minlash, resurslarni samarali boshqarish va innovatsiyalarni joriy etish orqali milliy iqtisodiyotlar ekologik va iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanishga erishishi mumkin. Ilmiy konsepsiyalar va barqaror rivojlanish tamoyillari asosida yaratilgan siyosatlar milliy iqtisodiyotning mustahkam poydevorini shakllantirishda muhim omil bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Smith, A., & Brown, P.** (2018). *Sustainable Development and Economic Growth: An Ecological Approach*. Journal of Environmental Economics, 45(3), 212-230.
2. **Martinez-Alier, J.** (2012). *Ecological Economics: A Political Economy Approach to Sustainability*. Routledge.
3. **Friedman, T. L.** (2008). *Hot, Flat, and Crowded: Why We Need a Green Revolution—and How It Can Renew America*. Farrar, Straus and Giroux.
4. **Dasgupta, P.** (2021). *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. HM Treasury.

5. **Janssen, M. A., & Ostrom, E.** (2006). *Resilience, Vulnerability, and Adaptation: A Framework for Interdisciplinary Research*. *Global Environmental Change*, 16(3), 251-267.
6. **Barbier, E. B.** (2010). *Poverty, Development, and Environment*. *Environmental Economics and Policy Studies*, 12(4), 177-187.
7. **Costanza, R., & Daly, H. E.** (1992). *Natural Capital and Sustainable Development*. *Conservation Biology*, 6(1), 37-46.